აფხაზური უმცირესობის კულტურული მარშრუტი საქართველოში

Аԥсуа аиҵаратә акультура амаршрут Қырҭтәыла аҟны

CULTURAL ROUTE OF THE ABKHAZIAN MINORITY IN GEORGIA

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE
ევროპის საბჭო

ავტორი: **თათია ღვინერია**

შესავალი თავების ავტორი: **ალექსანდრა ველოი-მატეუ**

Автор: **Ҭаҭиа Ҕвинериа**

Алагала ахқәа равтор: **Александр Велои-Матеу**

Author: **Tatia Gvineria**

Author of introduction texts: **Alexandra Veloy-Mateu**

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

ევროპის საბჭო

© ევროპის საბჭო / Европеилак / Council of Europe 2017

პუბლიკაციაში წარმოდგენილი მოსაზრებები ეკუთვნის ნაშრომის ავტორებს და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს ევროპის საბჭოს და ევროკავშირის ოფიციალურ პოლიტიკას.

Акьыԥхьра аҟны иаарԥшу агәаанагаракәа аусумҭа автор итәуп, убри аҟнытә иҟалар ҟалоит Европеилаки, Европеидгылеи иофициалу аполитика иақәымшәар

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe and the European Union.

ეს სამუშაო შეესაბამება სასწავლო მასალას რომელიც თანხვედრაშია რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიის 8 (1)გ და 7(3) მუხლებთან.

Арҭ аусуракәа иакәнагоит арегионтә ма аиҵаратә абызшәақәа, аҵаратә амаҭәар иашьашәалоит Европатә ахартиа 8 (1), 7 (3).

This work corresponds to a teaching material in conformity with Articles 8 (1)g and 7 (3) of the European Charter for Regional or Minority Languages.

სარჩევი | АЦАКЫ

აფხაზი უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში **5**

Аҧсуа аиҵаратә аҭоурыхи, акультуреи Қырҭтәыла аҟны **7**

History and culture of the Abkhazian minority in Georgia **9**

თბილისი | Қарҭ | Tbilisi **10**

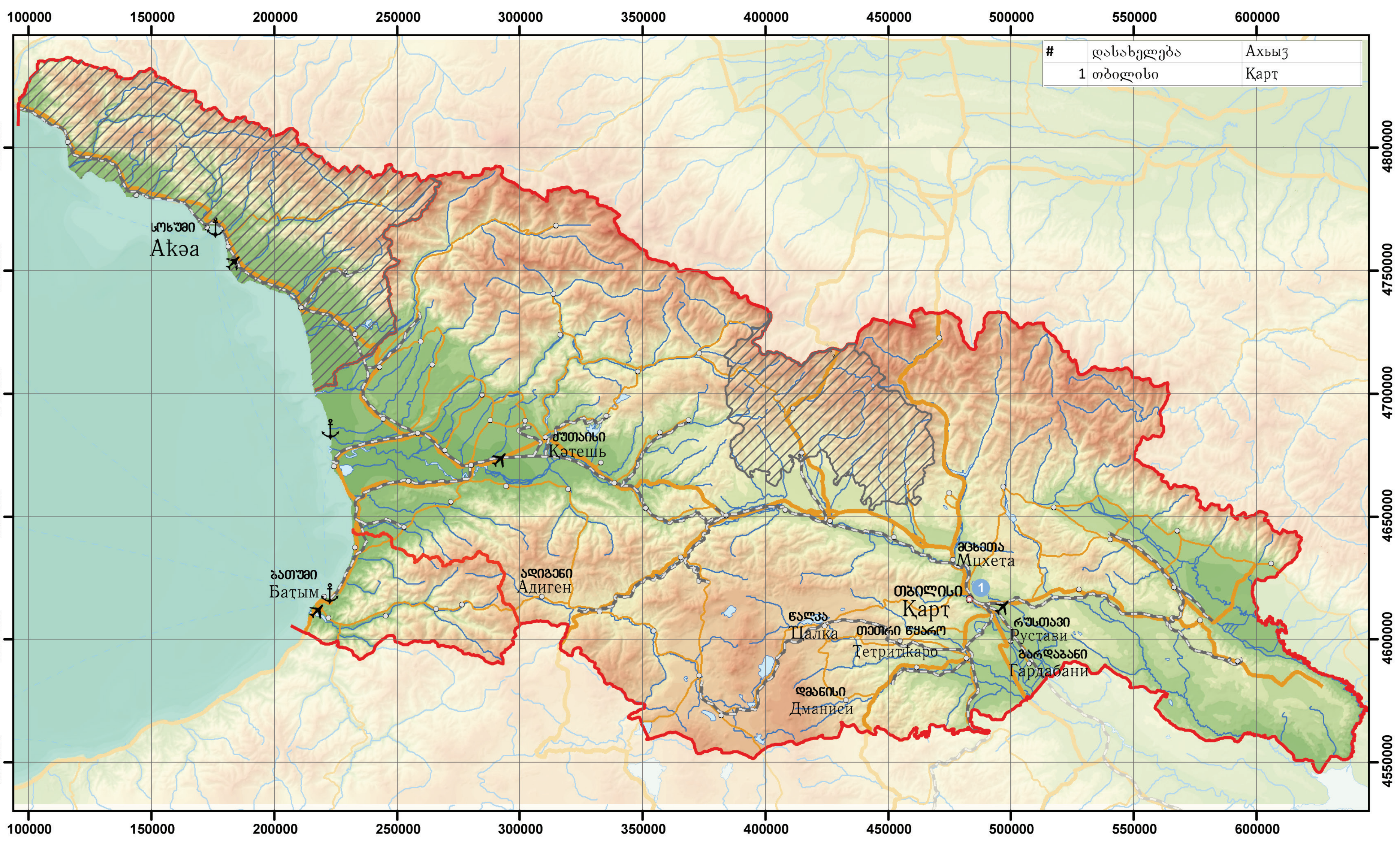

#
დასახელება
Аҳьыӡ
1
თბილისი
Қарҭ
სოხუმი
Аҟәа
ქუთაისი
Қәтешь
ბათუმი
Баҭым
ადიგენი
Адиген
მცხეთა
Мцхета
თბილისი
Қарҭ
რუსთავი
Рустави
გარდაბანი
Гардабани
წალკა
Ҵалка
თეთრი წყარო
Тетриҭқаро
დმანისი
Дманиси

აფხაზი უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში

ისტორიულ წყაროებში I-II საუკუნეებიდან დასავლეთ საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროზე მოიხსენიებიან აფსილები და აბაზგები, რომლებსაც მკვლევართა ნაწილი სამხრეთკავკასიურ (ქართველურ), ნაწილი კი ჩრდილოკავკასიურ, ადიღურ ტომებად მიიჩნევს. აფხაზურენოვანი მოსახლეობის უმეტესობა, ტრადიციულად, აფხაზეთში ცხოვრობდა. მათი ნაწილი ქრისტიანია, ნაწილი კი – მუსლიმანი. აფხაზურს აფხაზეთის ტერიტორიაზე სახელმწიფო ენის სტატუსი აქვს და 1990-იანი წლების კონფლიქტამდე აფხაზეთის სკოლებში, უნივერსიტეტებსა და მედიაში აფხაზური ფართოდ გამოიყენებოდა. აფხაზური იბერიულ–კავკასიურ ენათა ოჯახს მიეკუთვნება და სამწერლობოდ „კირილიცას" იყენებს.

გამოჩენილი აფხაზები მოღვაწეები საქართველოში:

- დიმიტრი გულია (1874-1960), სამსონ ჭანბა (1886-1937), ბაგრატ შინკუბა (1917-2004) და გიორგი შერვაშიძე (1846-1918) – მწერლები;
- ადგურ ძიძარია (1953) და კონსტანტინე ლაკერბაი (1889-1918) – მხატვრები;
- რაჟდენ გუმბა (1926-2007) – კომპოზიტორი;
- ლორიკ მარშანია (1932-2010) – პოლიტიკოსი, საქართველოს აგრარულ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, ცნობილი საზოგადო მოღვაწე, რომელმაც ცხოვრებისა და მოღვაწეობის უდიდესი ნაწილი აფხაზებსა და ქართველებს შორის ერთობასა და ურთიერთგაგებას მიუძღვნა;

- ზურაბ ანჩაბაძე (1920-1984), ისტორიკოსი, აფხაზეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პირველი რექტორი და მისი ვაჟიშვილი გიორგი ანჩაბაძე (1949), ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი;
- ნელი ეშბა (1928-2015) – პირველი აფხაზური პროფესიული თეატრის ხელმძღვანელი სოხუმში (აფხაზურად – აყუა);
- გიორგი ძიძარია (1914-1988) – ისტორიკოსი, იდგა აფხაზური ისტორიული მეცნიერების ფორმირების სათავეში;
- ხიბლა გერზმავა (1970) – საოპერო მომღერალი, ცნობილი სოპრანო;
- ლიდია ქკადუა (1930) – ენათმეცნიერი, კავკასიოლოგი.

Аҧсуа аиҵаратә аҭоурыхи, акультуреи Қырҭтәыла аҟны

Аҭоурыхтә хыҵхырҭақәа рҿы 1-2 ашәышықәса инаркны Амраҭашәаратә Қырҭтәыла Амшын Еиқәа аҧшаҳәа аҟны иарбоуп аҧсилааи, абазгааи, аҭҵааҩцәа рыхәҭак Аахыҵ Кавказтә (қарҭвелтә), ахәҭак Нхыҵ Кавказ, адыгьтәи жәлар ҳәа ирыҧхьаӡоит. Аҧсуа бызшәала ицәажәо реиҳараҩык, ишҵасу ала, Аҧсны инхон. Урҭ рыхәҭак қьырсианцәоуп, рыхәҭак ҧсылманцәоуп. Аҧсшәа, Аҧсны аҵакырадгьыл аҟны, аҳәынҭқарра абызшәа астатус амоуп, 1990 тәи аиҿагылара ҟалаанӡа, Аҧсны ашколқәеи, ауниверситети, амедиеи рҟны аҧсшәа инарҭбааны ахархәара аман. Аҧсшәа Ибериатә Кавказтә абызшәақәа ирыхәҭакуп, рыцҳарала “Кирилица“ ахархәара амоуп.

Еицдыру аҧсуаа:

- Дырмит Гәлиа (1874-1960), ашәҟәыҩҩы
- Самсон Ҷанба (1886-1937), ашәҟәыҩҩы
- Баграт Шьынқәба (1917-2004), ашәҟәыҩҩы
- Гьаргь Шервашиӡе (1846-1918), ашәҟәыҩҩы
- Адгәр Зиӡариа (1953), асахьаҭыхҩы Канстантин Лакерба (1889-1918) асахьаҭыхҩы
- Ражден Гәынба (1926-2007), акомпозитор

- Лорик Маршьаниа (1932-2010), аполитик, еицдыру ауаажәларратә матҵзуҩы, уи иҧстазаара зегьы аҧсуааи-ақыртцәеи ракреи, реилибакаареи иазкын

- Зураб Анчабаӡе (1920-1984), атоурыхтҵааҩы, Аҧсны аҳәынтқарратә ауниверситет раҧхьатәи аректор, уи иҷкун Гьаргь Анчабаӡе (1949), атоурых атҵаара адоктор, апрофессор

- Нели Ешба (1928-2015), раҧхьатәи апрофесианалтә атеатр анапхгаҩы, арежиссер, Аҟәа

- Гьаргь Зиӡариа (1914-1988), атоурыхтҵааҩы, Аҧсны атоурыхтә атҵаарадырра аиқәыршәара дахагылан

- Хьыбла Герзмава (1970), аоператә ашәаҳәаҩы

- Лидиа Ҷкадуа (1930), абызшәадырҩы,Кавказолог.

HISTORY AND CULTURE OF THE ABKHAZIAN MINORITY IN GEORGIA

Historical records from the first and second centuries AD mention the Apsilae and Abasgoi tribes on the Black Sea littoral of present-day Georgia. Some researchers consider that they originated from South-Caucasian (Kartvelian) tribes, but others believe that they came from North-Caucasian Adyghe tribes. The majority of Abkhazian-speaking people have traditionally lived in Abkhazia. Some Abkhazians are Christians, others are Muslims. Abkhazian has state-language status within Abkhazia, and until the conflict in the 1990s, Abkhazian had been widely used at schools, universities and in the media in Abkhazia. Their language belongs to the Ibero-Caucasian family of languages and employs the Cyrillic script.

Famous Abkhazians:

- Dimitri Gulia (1874-1960), Samson Chanba (1886-1937), Bagrat Shinkuba (1917-2004) and Giorgi Sharvashidze (1846-1918), writers;
- Adgur Dzidzaria (b.1953) and Constantine Lakerbaia (1889-1918), painters;
- Razhden Gumba (1926-2007), composer;
- Lorik Marshania (1932-2010), politician, academic of the Georgian Academy of Agrarian Sciences, famous Georgian public figure who devoted much of his life and work to the unity and mutual understanding of the Abkhazians and Georgians;
- Zurab Anchabadze (1920-1984), historian, the first rector of the State University of Abkhazia and his son George Anchabadze (b.1949), Doctor of Historical Sciences, professor;
- Nelli Eshba (1928-2015), first director of the Abkhazian Professional Theatre in Sokhumi-Aqwa;
- Giorgi Dzidzaria (1914-1988), historian, founder of the Abkhazian history studies;
- Khibla Gerzmava (b.1970), opera singer, famous soprano;
- Lydia Chkadua (b.1930), linguist, Caucasiologist.

თბილისი | Қарҭ | Tbilisi

1 **აფხაზური პავილიონი, გიორგი ჩიტაიას სახელობის საქართველოს ეროვნული ეთნოგრაფიულ მუზეუმი, კუს ტბის ასახვევი.** საქართველოს ეთნოგრაფიულ მუზეუმში, საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებთან ერთად აფხაზური პავილიონია გახსნილი. მათ შორის აღსანიშნავია ტადიციული ხის საცხოვრებელი სახლი კვასკა. | **Аҧсуа павилион, Гьаргь Читаиа ихьыӡ зху ақырҭуа амилаҭтә аетникатә аетнографиатә амузеи, "Акьитә аӡҭачы" ахь ахунарҭа.** Қырҭтәыла аетнографиатә амузеи, Қырҭтәыла еиуеиҧшым акуакьқәа ирыланы аҧсуа апавилион аартуп. Иара убас иазгәаҭатәуп уаҟа иргылоуп амҿы иалху "акәаскьа". | **Abkhazian pavilion, Giorgi Chitaia Ethnographic Open Air Museum.** An Abkhazian pavilion has been opened at the Ethnographic Museum along with some other ethnographic zones of Georgia. Among them, one can find a traditional Abkhazian dwelling house from Kvaska.

2 **გორგასლის ქუჩა #6, აფხაზი მწერლის დიმიტრი გულიას (1874-1960) ძეგლი.** | Горгасали имҩа 6, аҧсуа ашәҟәыҩҩы Дырмит Гәлиа (1874-1960) ибаҟа | **6 Gorgasali St. Monument to Abkhazian writer, Dimitri Gulia (1874-1960).**

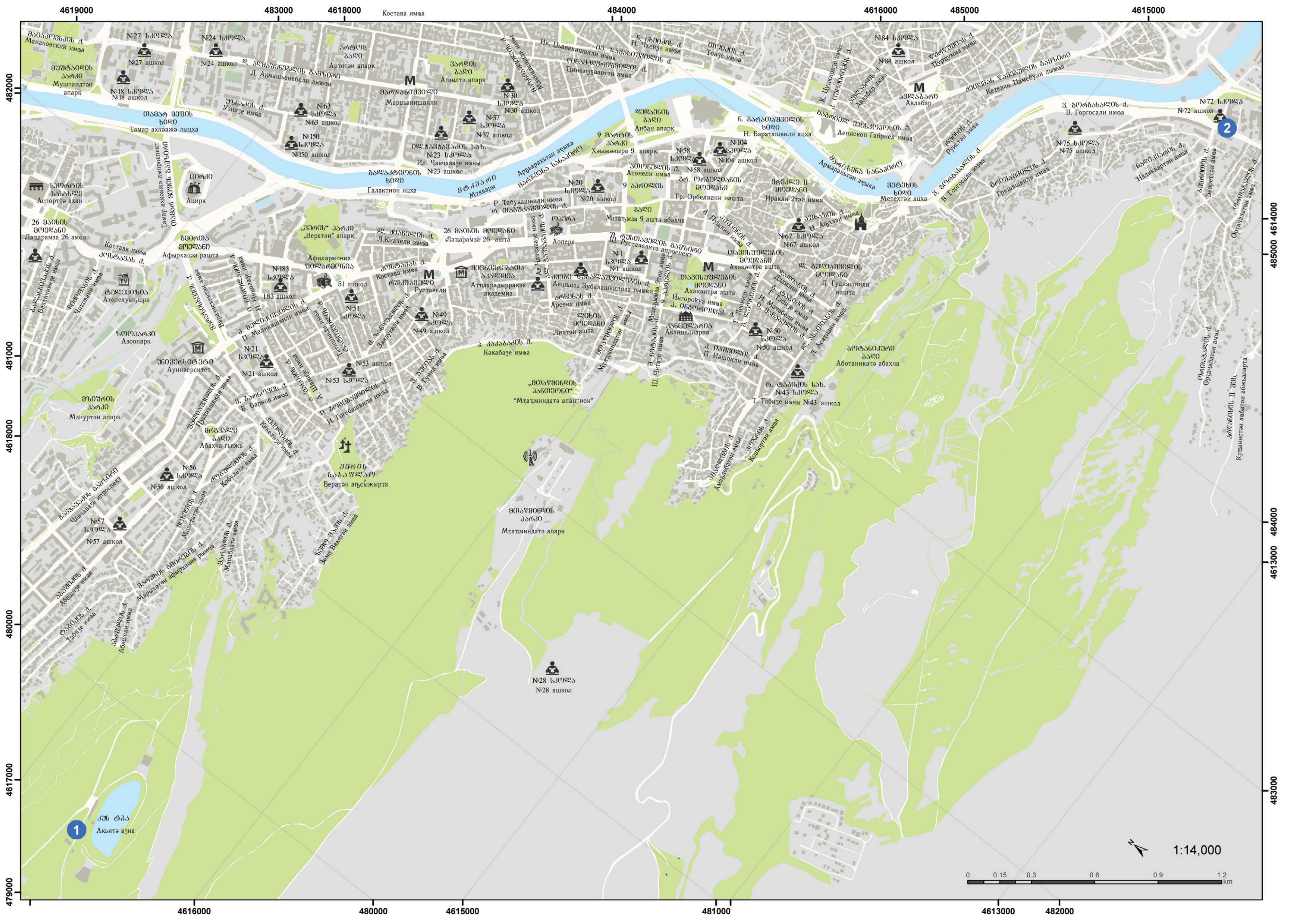
1:14,000
0 0.15 0.3 0.6 0.9 1.2 km
Ацирк
Аопера
Аюниверситет
Аканцелиариа
Мтквари
Мтацминдатә апарк
Акьытә азиа
Абоатаникатә абахча
Ауылабар
Асабаре
Руставели
Аиморбаре 50 ашкол
№28 ашкол

Арегионалтә ма аиҵаракәа рбызшәақәа Европатә ахартиа Европатә аилакра аконвенциа ииаанарԥшоит, уи иацхраауеит аиҵаракәа рбызшәақәа рыхьчара, избанзар урҭ рҵасла рхатәы бызшәала ицәажәоит атәыла аҟны.Ари абызшәа амҩақәҵагас иҟоу Европатә ахартиала иазԥхьагәаҭоу ацхыраареи, аусмҩаԥгатәқәеи роуп аԥсуа бызшәазы, уи анагӡара Қырҭтәыла иаҭахуп:

coe.int/minlang

coe.int

coe.ge

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტია წარმოადგენს ევროპის საბჭოს კონვენციას, რომელიც ხელს უწყობს იმ უმცირესობათა ენების დაცვას, რომლებზეც ტრადიციულად საუბრობენ ქვეყანაში.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიისა და ევროპის საბჭოზე დამატებითი ინფორმაციისათვის გთხოვთ, ეწვიოთ ჩვენს ვებგვერდებს:

coe.int/minlang

coe.int

coe.ge

ABK
KAT

Европатә аилакра ауаҩы изинқәа рзы иҟоу аиҿкаарақәа раԥхьагылаҩуп аконтинент аҟны. Уи 47 тәыла алахәуп, урҭ рҟнытә 28тәыла Европатә аилакра алахәылацәа роуп. Европатә аилакра иалахәу зегьы рнапы аҵарыҩит ауаҩы изин ахьчара Европатә аконвенциа ҿаиқәшаҳаҭра, уи имҩаԥнагоит, ауаҩы изини,адемократиеи, аԥҟареи ахьчара. Иалахәу атәылақәа рҿы ауаҩы изин ахьчараз аконвенциа шынаргӡо иахылаԥшуеит Европатә аусӡбырҭа.

ევროპის საბჭო არის ადამიანის უფლებათა მოწინავე ორგანიზაცია კონტინენტზე. იგი 47 წევრი სახელმწიფოსაგან შედგება, რომელთაგან 28 ევროპის კავშირის წევრიცაა. ევროპის საბჭოს ყველა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა
ევროპულ კონვენციას – ხელშეკრულებას, რომელიც გამიზნულია ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დასაცავად. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობს კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

ევროპის საბჭო